

Natura 2000

Bevarande i partnerskap

Uppdaterad 2009

Innehållsförteckning

Natura 2000 – en del av ett levande landskap	sidan 3
Förvaltning av Natura 2000-områden	sidan 4
Jordbruk och Natura 2000-områden	sidan 6
Skogsbruk och Natura 2000-områden	sidan 8
Fritidsverksamhet inom Natura 2000	sidan 10
Bedömning av nya utvecklingsprojekt	sidan 12
Natura 2000: myterna skingras	sidan 14

Europe Direct är en tjänst som hjälper dig att få svar på dina frågor om Europeiska unionen.

Gratis telefonnummer (*):

00 800 6 7 8 9 10 11

(*) Vissa mobiltelefonoperatörer tillåter inte 00 800-nummer eller avgiftsbelägger dem.

Alla fotografier i denna publikation omfattas av upphovsrätten.

Omslag: Christopher Achemeier; Nationalpark Hainich; Lorne Gill/SNH; Espaces Naturels de France (ENF); Kerstin Sundseth/Ecosystems LTD; Hortobagy National Park.

Sidan 3: English Nature; Pauliina Kulmala; Kerstin Sundseth/Ecosystems LTD; Eduardo de Miguel/Fundacion Global Nature.

Sidorna 4 och 5: Kerstin Sundseth/Ecosystems LTD; Espaces Naturels de France (ENF); Catherine Keena; Hortobagy National Park; Archiv der Abteilung Umweltschutz, Amt der Tiroler Landesregierung.

Sidorna 6 och 7: Christopher Achemeier; Rüdiger Specht/Untersee life; F. Kis/WWF Hungary; E. Stegmaier – RP Freiburg; Fundacion CBD Habitat; APCOR; Voldemar Rannap; Susanne Forslund.

Sidorna 8 och 9: Nationalpark Hainich; John Houston; Buchenwaldinstitut.e.V.; Forstliche Versuchs- und Forschungsanstalt, Abt. Landespflege, Arbeitsbereich Wildökologie; Jorma Luhta.

Sidorna 10 och 11: Lorne Gill/SNH; George Logan/SNH; Kerstin Sundseth/Ecosystems LTD; F. Cardiges/ImagDOP; Micheal O'Briain; Diego L Sanchez.

Sidorna 12 och 13: Lorne Gill/SNH; Rotterdam flygbild; Peter Creed.

Sidorna 14 och 15: Wolfgang Hochhardt, NABU/Untersee LIFE project; LPN; John Houston; LIFE New Forest Partnership; Spanish Cetacean Society SEC; Jim Asher.

En stor mängd övrig information om Europeiska unionen är tillgänglig på Internet via Europa-servern (<http://ec.europa.eu>).

Mer information om Europeiska kommissionens naturvårdspolitik finns på http://ec.europa.eu/environment/nature/index_en.htm

Kataloguppgifter finns i slutet av publikationen.

Luxemburg; Europeiska unionens publikationsbyrå, 2009.

ISBN 978-92-79-13196-7

doi:10.2779/71978

© Europeiska gemenskaperna, uppdaterad 2009

Kopiering tillåten med angivande av källan. Alla fotografier i denna publikation omfattas av upphovsrätten och får inte användas för andra ändamål än denna publikation utan fotografernas uttryckliga tillstånd.

Tryckt på återvunnet papper som tilldelats EU:s miljömärke för grafiskt papper http://ec.europa.eu/environment/ecolabel/index_en.htm.

Natura 2000 väntas omfatta nästan en femtedel av EU:s territorium. Det betyder att nätet utgör en integrerad del av vår landsbygd, där människan befinner sig i centrum för utvecklingen.

Natura 2000 – en del av ett levande landskap

Nätet Natura 2000 blev verklighet 1992 genom antagandet av habitatdirektivet, som tillsammans med fågeldirektivet utgör hörnstenen i EU:s naturskyddspolitik.

Det är en del av EU:s insatser för att bevara den biologiska mångfalden i världen i enlighet med internationella åtaganden inom ramen för konventionen om biologisk mångfald. Det är också ett viktigt inslag i fullgörandet av det åtagande som EU:s stats- och regeringschefer gjorde 2001 om att stoppa förlusten av biologisk mångfald till 2010. I EU:s handlingsplan för biologisk mångfald från juni 2006 beskrivs hur detta ambitiösa mål ska nås.

Syftet med Natura 2000 är att skydda och förvalta sårbara arter och livsmiljöer i deras naturliga utbredningsområden i Europa, oavsett nationsgränser och politiska gränser. Men Natura 2000 är inte bara ett system av strikta naturreservat där all mänsklig verksamhet automatiskt är utesluten.

Man har valt en annan strategi som går ut på att människan är en integrerad del av naturen och att människa och natur fungerar bäst i partnerskap med varandra. Många områden som ingår i Natura 2000 är faktiskt värdefulla just på grund av det sätt på vilket de förvaltats fram till i dag, och det är viktigt att se till att verksamhet av det slaget (t.ex. extensivt lantbruk) kan fortsätta i framtiden.

En sådan strategi har många fördelar, både med avseende på naturskydd och för människor som bor och arbetar på landsbygden. Genom att aktivt göra olika markanvändare delaktiga i förvaltningen av Natura 2000-områden kan man se till att sårbara halvnaturliga livsmiljöer och arter, som är beroende av en positiv förvaltning, bevaras.

Dessutom innebär Natura 2000-nätets storlek att det är ett effektivt verktyg som kan bidra till att upprätthålla den ekonomiska livskraften och sociala strukturen i många landsbygdsområden i hela EU. Det kan ge nya möjligheter till ekonomisk diversifiering och inkommande investeringar.

Detta erkänns nu på högsta politiska nivå. I samband med reformen av den gemensamma jordbrukspolitikens nyligen frikopplades stödet från produktionen, och i stället infördes ett samlat gårdsstöd som baseras på god jordbrukshävd och goda miljöförhållanden.

Dessutom har antalet åtgärder som kan finansieras inom ramen för landsbygdsutvecklingsförordningen utökats. Ett av förordningens syften är att bidra till att förbättra miljön och landsbygden genom att stödja markförvaltningsåtgärder som gynnar EU:s biologiska mångfald och Natura 2000 i synnerhet.

I denna broschyr tittar vi på vad Natura 2000 innebär för förvaltningen inom olika markanvändningssektorer och går närmare in på de alternativ som står till buds när det gäller att arbeta i partnerskap med olika intressegrupper för att skydda EU:s rika biologiska mångfald och samtidigt främja en hållbar utveckling. Mer information finns på Europeiska kommissionens webbplats för naturvård: http://ec.europa.eu/environment/nature/index_en.htm

Natura 2000 stöder principen om hållbar utveckling. Syftet är inte att hindra ekonomisk verksamhet utan i stället att fastställa på vilka villkor sådan verksamhet kan äga rum samtidigt som man skyddar Europas biologiska mångfald.

Förvaltning av Natura 2000-områden

Hur väljs områdena ut?

Natura 2000 består av särskilda bevarandehabitat som utses för en eller flera av de 230 hotade livsmiljötyper och över 1 000 arter som förtecknas i bilagorna till habitatdirektivet.

Dessutom ingår särskilda skyddsområden som klassificeras enligt fågeldirektivet för över 190 hotade fågelarter och våtmarker av internationell betydelse⁽¹⁾. Några mycket betydelsefulla områden är både särskilda bevarandehabitat och särskilda skyddsområden.

Målet är att göra det möjligt att bibehålla eller vid behov återställa en gynnsam bevarandestatus hos dessa sårbara livsmiljöer och arter i deras naturliga utbredningsområden i Europa.

Omkring 25 000 områden har hittills tagits med i Natura 2000. Tillsammans täcker de nästan en femtedel av EU:s territorium.

Områden som omfattas av habitatdirektivet väljs ut i tre steg.

- I det **första steget** görs en vetenskaplig bedömning på nationell nivå. Varje medlemsstat identifierar områden som är viktiga för de arter och livsmiljöer som finns på deras territorium med utgångspunkt i gemensamma vetenskapliga kriterier. Dessa nationella förteckningar skickas sedan formellt till Europeiska kommissionen.
- I det **andra steget** väljs områden av gemenskapsintresse ut från de nationella listorna för de nio biogeografiska områdena i Europa. Detta görs av Europeiska kommissionen i nära samarbete med medlemsstaterna och vetenskapliga experter.

Eftersom varje biogeografisk region sträcker sig över flera länder, eller delar av länder, med liknande naturförhållanden, kan områden utses för det naturliga utbredningsområdet för varje art eller livsmiljötyp, oavsett politiska och administrativa gränser.

- **Steg tre:** När områden av gemenskapsintresse valts ut blir de en del av Natura 2000. Medlemsstaterna har sedan upp till sex år på sig att utse dem till särskilda bevarandehabitat och vid behov införa positiva förvaltningsåtgärder för att upprätthålla eller återställa en gynnsam bevarandestatus hos arterna och livsmiljöerna.

Valet av områden enligt fågeldirektivet sker på ett annat sätt: områdena klassificeras av medlemsstaterna, och efter en bedömning inkluderas de direkt i Natura 2000.

Vilka skyldigheter gäller för Natura 2000-områden?

Enligt habitatdirektivet ställs följande krav för Natura 2000-områden:

- Skadlig verksamhet som kan innebära betydande störningar av de arter eller försämring av de livsmiljöer för vilka området har utsetts ska undvikas.
- Positiva åtgärder ska vid behov vidtas för att bibehålla eller återställa en "gynnsam bevarandestatus" hos dessa livsmiljöer och arter i deras naturliga utbredningsområde.

⁽¹⁾ Natura 2000 inrättades genom rådets direktiv 92/43/EEG av den 21 maj 1992 om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter och rådets direktiv 79/409/EEG av den 2 april 1979 om bevarande av vilda fåglar.

Medlemsstaterna avgör själva hur detta ska uppnås, så att bevarandet av områdena garanteras i lag. De bestämmelser som tillämpas kan vara

- lagstadgade (t.ex. inrättande av ett naturreservat),
- av kontraktsnatur (t.ex. ingående av förvaltningsavtal med markägaren), eller
- administrativa (tillhandahållande av de medel som krävs för områdets förvaltning).

Oavsett vilken metod som används måste hänsyn tas till de ekonomiska, sociala och kulturella villkoren och det berörda områdets regionala och lokala särdrag.

Intressenternas medverkan

I praktiken kräver detta ett nära samarbete med markägarna och intressentgrupperna i eller omkring enskilda Natura 2000-områden så att man kan enas om de lämpligaste sätten att bevara de arter och livsmiljöer som finns i området, samtidigt som hänsyn tas till den lokala socioekonomiska situationen.

I habitatdirektivet rekommenderas användning av förvaltningsplaner för att få till stånd en dialog mellan alla berörda parter och pragmatiska förvaltningslösningar för området i fråga.

Förvaltningsplaner är inte obligatoriska, men de är ett användbart verktyg:

- De visar bevarandebehoven för de livsmiljöer och arter som finns i området, så att det tydligt framgår vad som bevaras och varför.
- De innehåller en analys av områdets socioekonomiska och kulturella bakgrund och samverkan mellan olika markanvändare och de arter och livsmiljöer som finns i området.

- De utgör ett öppet forum för debatt mellan alla intressegrupper och bidrar till att bygga upp ett samförstånd om den långsiktiga förvaltningen av området.
- De ger en känsla av delat egenansvar för slutresultatet.
- De bidrar till arbetet med att finna genomförbara förvaltningslösningar som är hållbara och helt integrerade i övriga markanvändningsmetoder.

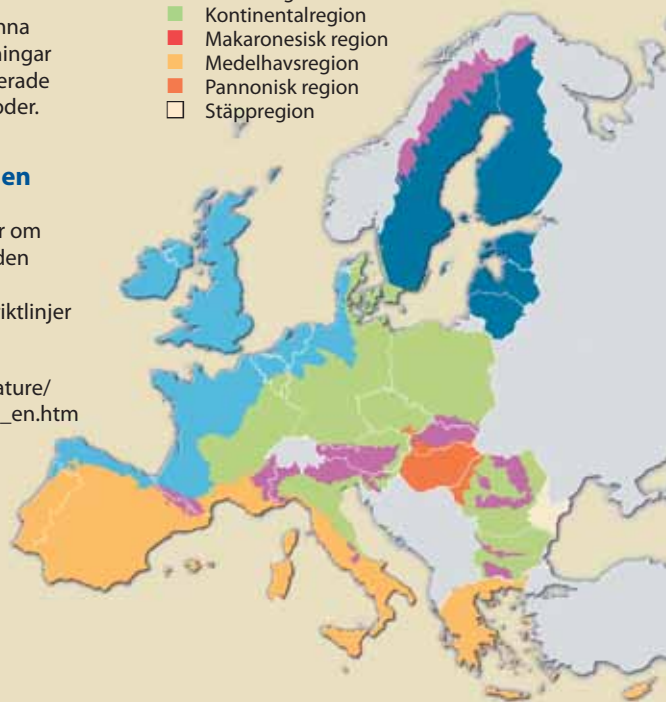
Biogeografiska regioner i EU.

- Alpin region
- Atlantisk region
- Svartahavsregion
- Boreal region
- Kontinentalregion
- Makaronesisk region
- Medelhavsregion
- Pannonisk region
- Stäppregion

Vägledning från kommissionen

För att underlätta förståelsen av naturvårdsdirektivets bestämmelser om förvaltningen av Natura 2000-områden har kommissionen offentliggjort en tolkningsvägledning med närmare riktlinjer i frågan.

http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/guidance_en.htm

Sant ...

- **Många markanvändningsmetoder som används i dag kommer att bli kvar oförändrade eftersom de redan är förenliga med bevarandet av de livsmiljöer och arter som finns i området.**
- **Om verksamhet inverkar negativt på de arter och livsmiljöer som finns i området kan anpassningar ofta göras utan att produktiviteten äventyras.**
- **Förvaltningsåtgärder som gynnar naturskyddet kan få ytterligare ekonomiskt stöd genom landsbygdsutvecklingsförordningen.**
- **Jakt, fiske, turism och annan fritidsverksamhet kan fortsätta, under förutsättning att den sker på ett hållbart sätt och inte skadar de sällsynta arter och livsmiljöer som finns i området eller hindrar deras återhämtning.**

... och falskt

- **Fastigheter minskar automatiskt i värde när ett område utses till Natura 2000-område.**
- **All ekonomisk verksamhet begränsas.**
- **Jakt är förbjuden.**
- **All ny infrastruktur är förbjuden.**
- **Daglig verksamhet måste genomgå en miljökonsekvensbedömning.**

*Många Natura
2000-områden har ett
naturvärde just tack vare
det sätt på vilket jordbruket
bedrivits fram till i dag.*

Jordbruk och Natura 2000-områden

Nya trender inom jordbruket

Europa har ett av världens mest skiftande och varierade landsbygdslandskap. Mångfalden är ett resultat av århundraden av olika jordbruksmetoder som gett många halvnaturliga livsmiljöer med ett mycket rikt växt- och djurliv, t.ex. slätterängar, våt gräsmark, trädbevuxen betesmark och öppen hedmark.

Dessa halvnaturliga livsmiljöer bidrar till att göra det europeiska landskapet så speciellt, både kulturellt sett och med avseende på biologisk mångfald.

Men denna värdefulla resurs håller snabbt på att försvinna. Det europeiska jordbruket har genomgått en del stora förändringar under de senaste femtio åren. Efter kriget uppmanades jordbrukarna att intensifiera och modernisera överallt där det var möjligt, för att öka avkastningen och förbättra effektiviteten. Ensädesbruk infördes, åkrarna vidgades, lantbruken med djurhållning blev större och bekämpningsmedel och gödselmedel började användas.

Alla gårdar kunde dock inte följa med i denna utveckling. En del hindrades av de lokala förhållandena: åkrarna var för branta, jordmänen för dåliga, området för avlägset och bruket alltför arbetsintensivt osv. Som en följd av detta tvingades många jordbrukare i Europas marginalområden att lämna sin mark och leta efter arbete på annat håll.

Stora arealer jordbruksmark över hela EU har därför omvandlats i hög grad eller helt enkelt övergetts. Den kombinerade effekten av dessa motstridiga trender på Europas biologiska mångfald är betydande, och en stor del av vår värdefulla jordbruksmark försvinner nu snabbt.

Jordbruksmark i Natura 2000

Eftersom stor biologisk mångfald vanligen sammanfaller med en låg jordbruksproduktion är större delen av den jordbruksmark som ingår i Natura 2000 belägen i marginalområden på landsbygden. Alpina ängar och betesmarker, slätter på stäppmark, dehesas och montados, öppen hedmark och våt gräsmark är typiska exempel.

I dessa områden är de jordbruksmetoder som används sannolikt redan förenliga med Natura 2000 och bör få fortgå som tidigare. Om områdena inkluderas i Natura 2000 skulle det faktiskt kunna bidra ytterligare till att stärka denna verksamhet genom att dess samhällsvärde uppmärksammas och EU-medel anslås till upprätthållande och om möjligt återinförande av verksamheten.

EU:s landsbygdsutvecklingsförordning

Jordbrukets betydelse för en bibehållen naturmiljö erkänns nu på högsta politiska nivå. De senaste förändringarna av den gemensamma jordbrukspolitiken har exempelvis inneburit att jordbruksstödet frikopplats från produktionen och i stället kopplats till upprätthållande av god jordbrukshävd och goda miljöförhållanden på jordbruksmarken.

Ett av målen för den senaste landsbygdsutvecklingsförordningen (2007–2013) är nu också att förbättra miljön och landsbygden. I förordningen förespråkas en rad markförvaltningsmetoder som är gynnsamma för miljön, t.ex. system för miljövänligt jordbruk. Detta har stor betydelse för Europas biologiska mångfald och framför allt för Natura 2000, eftersom jordbrukare nu har rätt till extra finansiellt stöd för naturvänligt jordbruk.

Möjligheter för Natura 2000 inom ramen för landsbygdsutvecklingsförordningen

- Det "samlade gårdsstödet" är inte längre kopplat till produktionen. I stället krävs att "god jordbrukshävd och goda miljöförhållanden" upprätthålls på jordbruksmarken. Det betyder att bestämmelserna i bl.a. habitat- och fågeldirektiven följs.
- Tillfälligt undantagsstöd kan beviljas för att lindra effekterna av efterlevnad av särskilt krävande standarder i EU-lagstiftningen i fråga om miljö, hygien och djurskydd.
- Definitionen av områden med miljörestriktioner är nu begränsad till enbart Natura 2000-områden. På så sätt får jordbrukarna hjälp att rätta sig efter bestämmelserna i fågel- och habitatdirektiven, och de kompenseras för alla särskilda åtgärder de eventuellt måste vidta som går utöver de normala kraven på god lantbrukspraxis.

- Detta kan kompletteras med frivilliga system för miljövänligt jordbruk som utformas för att skydda miljön och bevara den biologiska mångfalden. Sådana system kan inriktas specifikt mot vissa naturområden eller arter av vilda växter eller djur. Det är upp till varje medlemsstat att utforma sina egna system för miljövänligt jordbruk med utgångspunkt i prioriteringar på regional eller nationell nivå.
- Stöd kan också beviljas för upprättande av förvaltningsplaner med anknytning till Natura 2000-områden och för stärkande av det allmänna trivselsvärdet av Natura 2000-områden och andra områden med högt naturvärde.

Jordbruksmetoder som gynnar växt- och djurlivet

1. Lämna en remsa obrukad, ögödslad mark vid åkerrennen eller längs vattendrag.
2. Införa sen slätter för att främja sällsynta vilda blommor och djur som bygger bo.
3. Minska användningen av bekämpningsmedel och gödselmedel.
4. Undvika plöjning och skörd vid tider på året när arter har ungar.
5. Anpassa betet för att stimulera en mosaikstruktur i livsmiljöerna och förhindra effekter av för högt eller för lågt betetryck.
6. Återskapa små dammar.
7. Använda vårsädda grödor som raps, kål osv.
8. Införa rotationsbruk och blanda odlingar, bete och mark i träda.
9. Bibehålla inslag i landskapet som är viktiga för växt- och djurlivet, t.ex. häckar, skogsdungar, diken, åkerrennar, stenmurar osv.
10. Lämna obehandlad vinterstubbe på marken.

Samarbete med jordbrukare för att återinföra bete på Öland i Sverige

På Öland utanför södra Sverige skedde i århundraden ett extensivt bete av både får, nötkreatur och hästar, vilket resulterade i en komplex mosaik av livsmiljöer på öns alvar, med en anmärkningsvärd botanisk mångfald. Detta utgjorde också grunden i ekonomin för tusentals invånare på ön. Under de senaste 30–40 åren har emellertid den låga avkastningen från den extensiva animalieproduktionen gjort att många av Ölands småskaliga jordbrukare tvingats upphöra med sin verksamhet. I och med att färre områden betas har alvaret börjat försvinna under framväxande busksnår av betydligt mindre ekologiskt värde.

Sedan livsmiljöer på alvaret motsvarande 26 000 hektar införlivats i Natura 2000 har den regionala naturskyddsmyndigheten samarbetat nära med de lokala jordbrukarna för att utveckla ett särskilt system för miljövänligt jordbruk för alvaret. Det har lett till att 85 % av Stora Alvaret nu betas igen, och jordbrukarna får över 2 miljoner euro per år i stöd. Nya marknadsmöjligheter öppnar sig nu också för deras produkter, inte minst tack vare det större inflödet av turister som lockas av öns unika natur- och kulturarv.

När ett område utses till Natura 2000-område innebär det inte att all skogsproduktion automatiskt måste upphöra, men verksamheten kan behöva anpassas så att den inte hotar de sällsynta arter och livsmiljöer som finns i området.

Skogsbruk och Natura 2000-områden

Europas skogstillgångar

I dag är omkring en tredjedel av det europeiska territoriet täckt av skog, även om andelen skogbevuxen mark varierar avsevärt mellan medlemsstaterna (från 72 % i Finland ner till 8 % på Irland).

Den största delen betecknas som "tillgänglig för timmeruttag" och utnyttjas av människan med varierande intensitet. Liksom inom jordbruket har trenden de senaste femtio åren gått mot intensifiering och användning av exotiska träd. EU är nu världens näst största producent av papper och sågat virke.

Men Europas skogar är viktiga även av många andra skäl: de förhindrar erosion, de lagrar vatten och kol, och de har ett högt fritids- och trivselvärde.

Dessutom har de en synnerligen rik biologisk mångfald. Deras strukturella komplexitet och mångfald gör dem till en idealisk livsmiljö för en lång rad växter och djur och en naturlig fristad för stora rovdjur, t.ex. björnar, örnar och vargar, som en gång strövlade fritt omkring i Europas skogslandskap.

Typiska exempel på naturliga gamla skogar är bl.a. de västliga taigaskogarna i Finland och Sverige, urskogarna med bok och stenek i Centraleuropa och de portugisiska ek- och eskogarna vid Medelhavet.

Tyvär är det bara ett fåtal av dessa urskogar som överlevt in på 2000-talet. De skogar som finns kvar är i allmänhet mycket begränsade i sin utbredning och i hög grad fragmenterade, och det är därför de inkluderats i livsmiljödirektivet.

Förvaltning av skogar i Natura 2000

I Natura 2000 ingår både naturliga skogar och förvaltningsmetoder för halvnaturliga skogar.

På samma sätt som inom jordbruket innebär inte utnämningen av ett område till Natura 2000-område att all kommersiell skogsproduktion automatiskt måste upphöra. De förvaltningsmetoder som används bör dock ta hänsyn till områdets naturvärden, särskilt de arter och livsmiljöer för vilka området har utsetts.

Anpassningarna kan vara relativt enkla. Det kan t.ex. handla om att låta dött virke ligga kvar på marken eller att skydda vissa träd där sällsynta fåglar byggt bo. Även mer komplexa metoder kan användas, som att tillämpa långsiktigt roterande blädning eller att avlägsna främmande arter och i stället plantera inhemska lövträd.

Skogens lokala förhållanden kommer i hög grad att vara avgörande, liksom de arter och livsmiljöer som finns där. Återigen är det bäst att fatta beslut om den långsiktiga förvaltningen från fall till fall, i nära samråd med lokala intressenter och berörda markägare.

För att bidra till denna process finns EU-medel tillgängliga inom ramen för den nya landsbygdsutvecklingsförordningen (2007–2013) för privatägda skogar som ingår i Natura 2000. Nya åtgärder för miljövänligt skogsbruk har också införts. De innebär att ytterligare finansiellt stöd kan ges för frivilliga naturvänliga skogsbruksmetoder, på samma sätt som inom systemen för miljövänligt jordbruk.

Skogsförvaltningskontrakt i Frankrike

I Frankrike finns hälften av de skogslivsmiljöer som förtecknas i bilaga 1 till habitatdirektivet. Därför har över 40 % av de Natura 2000-områden som föreslagits för Frankrike inslag av skog. Större delen är privatägd – inte av stora skogsbolag utan av små privata markägare med skiften på i genomsnitt 4 hektar.

Mot denna bakgrund har Frankrike valt en rättslig mekanism baserad på frivilligt samarbete på lägsta lokala nivå för att underlätta genomförandet av Natura 2000. För varje Natura 2000-område utarbetas förvaltningsriktlinjer, under tillsyn av den lokala myndigheten, för att fastställa de specifika bevarandebestånden för området i fråga och de praktiska åtgärder (inklusive finansiering) som krävs.

De rekommendationer som detta leder fram till diskuteras sedan i en formell förvaltningskommitté som inrättas för att göra lokala intressenter delaktiga, innan de antas genom en lokal föreskrift. Till sin hjälp med denna uppgift har den lokala myndigheten och intressenterna en utförlig vägledning för skogslivsmiljöer som tagits fram av det franska miljöministeriet. Vägledningen innehåller detaljerad information om bevarandebestånden för var och en av skogstyperna och de arter som finns där samt om produktionskapacitet och ekonomisk nytta. Härigenom underlättas fastställandet av lämpliga nivåer för det kommersiella skogsbruket.

När förvaltningsriktlinjerna utarbetats kan den lokala myndigheten, beroende på vilket slags extra förvaltning som behövs, utfärda offentliga tjänstekontrakt, Natura 2000-kontrakt, för att ersätta lokala intressenter för "tjänster i samhällets intresse". I kontraktet anges exakt vilka uppgifter som ska utföras under minst fem år för att bibehålla eller återupprätta de arter och skogslivsmiljöer som avses samt stödformen – det kan handla om investeringsstöd eller ett årligt stöd per hektar.

Dessa kontrakt finansieras delvis av EU genom det nya landsbygdsutvecklingsprogrammet. På så sätt kan avsevärda finansiella resurser uppbådas för att ge lokala intressenter möjlighet att aktivt förvalta skogsbrevuxna Natura 2000-områden som i annat fall kanske skulle ha övergetts eller avverkats.

Förvaltning av skogar i Tyskland samtidigt som tjädern skyddas

Schwarzwald i södra Tyskland är den enda kvarvarande fristaden för tjäder i Centraleuropa. På 1990-talet togs 80 km² av tidigare högproduktiv kommersiell skog ur produktion för att möjliggöra en återgång till ett mer naturligt tillstånd. Detta gynnade emellertid inte tjädern. Utan förvaltning blev skogen alltför gammal, homogen och tät för många skogsarter, och den erbjöd inte längre den komplexa mosaik av livsmiljötyper som tjädern behöver för att överleva.

Det regionala skogsbruksinstitutet beslutade därför att återinföra en aktiv förvaltning av området, med utgångspunkt i artens bevarandebehov. Man kom fram till att hela skogen inte behövde vara en optimal livsmiljö för arten, utan att 30–45 % var tillräckligt. Denna andel skulle successivt förflyttas över området under årens lopp. De specifika förvaltningsföreskrifter som behövdes för att åstadkomma detta diskuterades med de lokala skogsägarna, som sedan gavs i uppdrag att genomföra dem.

Denna dynamiska skogsförvaltning uppskattades i hög grad av de lokala skogsägarna. De kunde återigen bedriva kommersiell verksamhet i området, och en stor del av bevarandearbetet kunde bedrivas vid sidan av sedvanlig skogsförvaltning. Intresset var så stort att de några år senare gav sitt fulla stöd för ett förslag om att utöka det skogsbrevuxna området i Natura 2000 till att omfatta hela metapopulationen av tjäder.

*Natura 2000 ger människor
en unik möjlighet att
upptäcka och få glädje av
Europas rika naturarv.*

Fritidsverksamhet inom Natura 2000

Fritid i naturen

Människor söker sig till naturen av en lång rad olika skäl. Många vill koppla av i lugn och ro i en vacker omgivning, en del vill upptäcka nya platser och andra är mer intresserade av aktiviteter i naturen, t.ex. bad, vandring, cykling, fiske eller jakt.

Vilka intressen man än har erbjuder Natura 2000 en unik möjlighet att upptäcka och få glädje av Europas rika naturarv.

De flesta av dessa fritidsaktiviteter kan vara förenliga med bestämmelserna i habitat- och fågeldirektiven så länge de inte skadar de livsmiljöer och arter som finns på platsen.

Nyckeln ligger ofta i en lyhörd planering och en förnuftig användning av resurserna så att inte fritidsaktiviteterna skadar just det som de grundar sig på.

Jakt är ett typiskt exempel. I fågel- och habitatdirektiven erkänns jakt som en legitim form av hållbar användning, och det är inte automatiskt förbjudet att jaga i Natura 2000-områden.

I stället ger direktiven en ram för kontroll av jaktverksamhet för att säkra balansen mellan jakten och det långsiktiga intresset att bevara sunda och livskraftiga populationer av jaktbara arter.

Kommissionens vägledning för jakt

För att underlätta förståelsen för fågeldirektivet när det gäller jakt på vilda fåglar i Europa har kommissionen utarbetat en vägledning i ämnet.

Syftet med vägledningen är att klargöra fågeldirektivets krav när det gäller jakt, inom ramen för befintliga regler och rättspraxis. Vägledningen lägger stark tonvikt på vetenskapliga principer och rön. Den är främst inriktad på säsongerna för jakt i rekreationssyfte enligt fågeldirektivet. Vidare identifieras möjligheterna till flexibilitet vid fastställandet av jaktsäsonger samt begränsningarna i det avseendet.

Dokumentet utarbetades i nära samråd med både jakt- och bevarandegrupper, som sedan dess har ingått ett avtal om hållbar jakt som ett led i en fortsatt dialog om hållbara jaktmetoder.

Turism

Turismen är en av de snabbast växande ekonomiska sektorerna i Europa. I och med att arbetstiderna blir kortare för allt fler människor och man tar kortare men mer regelbunden semester ökar efterfrågan på mer specialiserade former av turism, t.ex. vandring eller naturskådning. Denna alternativa turism växer nästan tre gånger snabbare än de klassiska turismmarknaderna.

Eftersom Natura 2000 skyddar många av Europas bästa områden när det gäller natur och biologisk mångfald kan nätet dra till sig besökare genom att erbjuda möjlighet att uppleva naturen på nära håll, om det så handlar om naturskådning, vandring, exkursioner, kanotturer ... Det kan i sin tur bidra till att diversifiera den lokala ekonomin och stimulera inkommande investeringar i lokala företag och satsningar med anknytning till turismen.

Men det är viktigt att se till att sådan turism utvecklas på ett sätt som inte skadar naturvärdena i det berörda området. Detta är lättare att uppnå när det ligger ett egenintresse i att bevara naturresursen. Men många massturismprojekt konkurrerar i stället med naturen, särskilt längs kuster och i bergsområden.

Eftersom turismen är en näring som präglas av stor konkurrens krävs noggrann planering för att ett initiativ ska bli framgångsrikt. På så sätt kan man se till att värdefulla naturresurser utnyttjas på ett hållbart sätt, samtidigt som en bättre integration av turism med annan verksamhet på landsbygden främjas.

Det finns nu allt fler exempel på hållbar turism som utvecklats kring Natura 2000. I två pilotregioner i Lettland och Andalusien har exempelvis leverantörer av landsbygdsturism utvecklat 40 nya turismprodukter med utgångspunkt i Natura 2000. Deras erfarenheter har samlats i en serie vägledningar för god praxis. Mer information finns på www.natura2000tourism.eu

Kanarieöarna: ett paradys för naturturister

Mer än 11 miljoner turister besöker Kanarieöarna varje år. Även om de flesta kommer för solens skull har naturturismen ökat stadigt – turism som bygger på en mer miljövänlig, kvalitetsbaserad semesterupplevelse. Och det finns massor att se! Kanarieöarna uppvisar en enorm biologisk mångfald i växtriket, i havet samsas delfiner och sköldpaddor, och de dramatiska inre delarna hyser många sällsynta och ovanliga arter.

Mer än 30 % av öarna ingår också i Natura 2000. Det internationella erkännandet har haft stor betydelse för att ge naturturismföretagen extra draghjälp. Det har också lett till en del intressanta partnerskap där intäkterna från turismen bidrar till arbetet med att bevara sällsynta arter som exempelvis jättekaniarieödlan (Europas största reptil). Inte att undra på att denna vänliga bjässe nu är öns maskot.

Natura 2000-turism i Lappland

I Lappland finns vidsträckt och oerhört natursköna skogs- och myrområden. När ett område på 300 km² utsågs till Natura 2000-område var lokalbefolkningen inledningsvis motståndare till detta, eftersom de var rädda för att det skulle innebära slutet för den spirande turismmarknaden. Parkmyndigheten försäkrade dem om att det tvärtom skulle leda till nya arbetstillfällen och affärsmöjligheter. Man anlade en rad noggrant planerade naturstiggar som ledde besökare bort från de känsliga områdena men ändå gav dem en njutbar upplevelse.

Stigarna blev så populära att de blev förstasidesstoff. De lokala företagen har sedan dess upplevt en stadig ökning i antalet besökare, och många ser nu Natura 2000 som en möjlighet snarare än ett hinder.

Nya verksamheter eller projekt som påverkar Natura 2000-områden är inte automatiskt uteslutna. I stället måste beslut fattas enligt det stegvisa förfarande som anges i habitatdirektivet.

Bedömning av nya utvecklingsprojekt

Nya projekt och Natura 2000

Ibland föreslås nya utvecklingsplaner och projekt som kan komma att påverka områden inom Natura 2000. Det kan t.ex. handla om ett nytt vägbygge, en turistanläggning eller ett nytt stenbrott.

Det kan också innebära stora förändringar av den aktuella markanvändningen i och omkring ett Natura 2000-område, som vid

omfattande nybeskogning eller anläggning av bevattningssystem.

Inget av detta är automatiskt förbjudet enligt EU-direktiven. Planen eller projektet måste dock genomgå en rigorös granskning för att avgöra om tillstånd kan ges eller inte.

Om det inte finns några alternativ och projektet har ett väsentligt allmänintresse kan planen ändå godkännas på vissa villkor. Dessa villkor anges i artikel 6 i habitatdirektivet och följer principen om hållbar utveckling.

Ett förfarande i flera steg

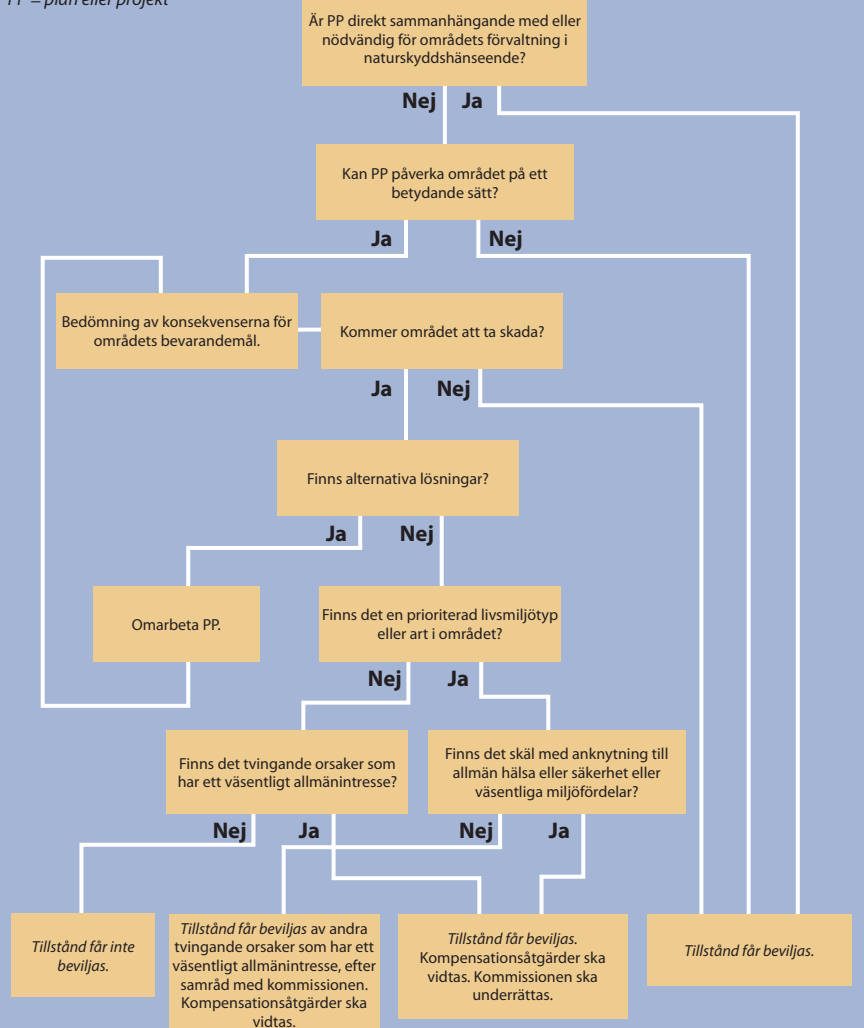
I artikel 6 i habitatdirektivet beskrivs detta stegvisa förfarande.

Begreppet "projekt" innefattar både anläggningsarbete och andra ingrepp i naturmiljön. Begreppet "plan" innefattar detaljplaner, sektorsplaner och sektorsprogram men inte allmänna policyförklaringar.

- **Steg ett:** Första steget består i att avgöra om planen eller projektet kan påverka området på ett betydande sätt. Om man kommer fram till att området inte kommer att påverkas på ett betydande sätt kan projektet godkännas direkt.
- **Steg två:** Om planen eller projektet däremot kan påverka området på ett betydande sätt ber man förslagsställaren att omarbeta projektet för att undanröja risken för sådan påverkan eller att överväga andra alternativ (t.ex. ändra dragningen för en föreslagen väg) som inte får negativa effekter för området.
- **Steg tre:** Om det inte finns några alternativ men det anses helt nödvändigt att genomföra projektet eller planen – dvs. det finns ett väsentligt allmänintresse – kan klartecken ändå ges, förutsatt att tillräckliga kompensationsåtgärder vidtas för att säkra den övergripande integriteten hos Natura 2000.

Granskning av planer och projekt som påverkar Natura 2000-områden

PP = plan eller projekt

Det finns ytterligare en säkerhetsåtgärd för planer eller projekt som kan påverka ett område som hyser prioriterade livsmiljöer eller arter – dvs. sådana som är särskilt hotade eller sårbara. I sådana fall får projektet genomföras bara om det är nödvändigt av skäl med anknytning till människors hälsa eller den allmänna säkerheten, eller om de berörda medlemsstaterna lägger fram övertygande argument för kommissionen gällande projektets väsentliga allmänintresse.

Även i detta fall krävs lämpliga kompensationsåtgärder för att gottgöra den skada eller förlust som drabbar de berörda livsmiljöerna eller arterna.

Beslut gällande stegen ett till tre fattas av de nationella myndigheterna i den berörda medlemsstaten. Kommissionen ingriper endast om ett formellt klagomål framförs mot medlemsstatens beslut eller om projektförslaget kan påverka prioriterade livsmiljöer eller arter.

Kommissionen ska dock informeras om eventuella kompensationsåtgärder som föreslås för planer eller projekt som godkänns i steg tre, så att den kan kontrollera att Natura 2000 förblir sammanhängande.

Vägledning från kommissionen

För att underlätta förståelsen av dessa bestämmelser har kommissionen utarbetat en vägledning som ger frivillig metodologisk hjälp vid genomförande eller granskning av de bedömningar som krävs enligt artikel 6.3 och 6.4 i habitatdirektivet.

http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/guidance_en.htm

Utbyggnad av Le Havres hamn

Seines utlopp i Frankrike är ett stort Natura 2000-område som omfattar omkring 188 km². Precis intill ligger Le Havres hamn. Det är Frankrikes största containerhamn och ett viktigt nav för världshandeln.

För att hantera de allt större transportvolymerna har man just slutfört den första fasen i en enorm utbyggnad av hamnen. Men innan projektet kunde inledas måste det genomgå en bedömning enligt artikel 6 i habitatdirektivet. Det stod klart att en sådan jättelik utbyggnad av hamnen skulle få dramatiska konsekvenser för miljön, men i samband med bedömningen enligt artikel 6 konstaterades också att projektet hade ett "väsentligt allmänintresse".

För att minimera skadorna på miljön av utbyggnadsprojektet och komma fram till lämpliga kompensationsåtgärder som kunde godtas av alla, beslutade hamnmyndigheterna tidigt att träffa alla lokala intressentgrupper så att de steg för steg kunde enas om vad som var viktigt i flodmynningen. Under bara fyra månader anordnades mer än fyrtio offentliga möten, och man utvecklade effektiva arbetsförbindelser med miljöaktivisterna.

Slutresultatet blev ett paket värt 46 miljoner euro (ändå mindre än 1 % av den totala kostnaden för utvecklingsprojektet) med miljöåtgärder som skulle genomföras innan utbyggnadsarbetet inleddes. Åtgärderna omfattade följande:

- Anläggande av en liten ö som ny rastplats för sjöfåglar i flodmynningens södra del.
- Inrättande av ytterligare en fågelrastplats i sanddynerna på stranden som ersättning för ett område som skulle behövas för den nya hamnen.
- Återställande av de gyttejiga strandremsorna i flodmynningen uppströms hamnen. För detta krävdes en komplex teknisk plan som gick ut på att ändra flodnivåer och strömmar för att se till att vatten fortsatte att strömma över gytjtjan.

Utbyggnadsprojektet i Le Havres hamn visar att ekonomisk utveckling kan gå hand i hand med Natura 2000 om bestämmelserna i artikel 6 respekteras till fullo och en dialog inleddes i ett mycket tidigt skede med alla intressentgrupper, så att de kan bli delaktiga i beslutsprocessen och arbetet med att finna lämpliga lösningar eller alternativ.

Genomförandet av Natura 2000 kräver en god förståelse för bestämmelserna i habitat- och fågeldirektiven.

Natura 2000: myterna skingras

Offentligt samråd är en väsentlig del av förfarandet i anslutning till Natura 2000. För att dessa diskussioner ska fylla sitt syfte är det viktigt att de förs i en anda av ömsesidig förståelse och tillit. Under årens lopp har det dock uppstått ett antal missförstånd gällande genomförandet av EU:s naturskyddsdirektiv. Det leder till både förvirring och obefogade farhågor.

Nedan ges svar på några av de vanligaste farhågorna. Förhoppningsvis kan det dämpa en del av oron och främja en bättre förståelse för de yttersta målen för Natura 2000.

- **”Habitatdirektivet är ett EU-initiativ som kokades ihop i hemlighet av teknokrater i Bryssel”**

Natura 2000 är ett direkt svar på allmänhetens farhågor gällande den snabba förlusten av naturmiljöer i Europa. Enligt en Eurobarometerundersökning nyligen anser 43 % av européerna att förlusten av biologisk mångfald är ett mycket allvarligt problem.

Som en reaktion på dessa farhågor antogs habitatdirektivet enhälligt av medlemsstaternas miljöministrar 1992, efter fem års debatt i rådet och Europaparlamentet. Många intressegrupper framförde sina ståndpunkter till både medlemsstaterna och kommissionen under den tiden, och deras synpunkter beaktades.

- **”Alla Natura 2000-områden kommer att bli naturreservat”**

Om ett område ingår i Natura 2000 är det för att det är av europeisk betydelse för de arter eller livsmiljötyper som förtecknas i livsmiljö- eller fågeldirektivet. I många fall är bevarandestatusen för dessa arter eller livsmiljöer redan gynnsam tack vare den befintliga mänskliga verksamheten. Allt som behövs är att bibehålla denna status.

När ett område utses att ingå i Natura 2000 betyder det därför inte automatiskt att verksamhet som pågår i området måste ändras eller upphöra. Däremot måste verksamheten bedrivas med hänsyn till de sällsynta arter och livsmiljöer som finns i området, så att en gynnsam bevarandestatus säkras.

- **”Vi måste sluta med all vår verksamhet i ett område för naturskyddets skull”**

Naturligtvis kommer det att finnas tillfällen när beslut måste fattas om att begränsa eller stoppa viss verksamhet som utgör ett betydande hot mot de arter eller livsmiljötyper för vilka området har utsetts till Natura 2000-område. Den bedömningen måste dock göras från fall till fall, och det är inte något som gäller över hela linjen.

Att bibehålla en god bevarandestatus för arter eller livsmiljöer är inte nödvändigtvis oförenligt med mänsklig verksamhet. Många av naturområdena är i själva verket i hög grad beroende av viss mänsklig verksamhet för sin överlevnad (t.ex. jordbruk).

En del av dessa områden förvaltas redan i den anda som präglar Natura 2000. Att ta med dem i Natura 2000 är ett sätt att se till att deras positiva utveckling fortsätter.

Natura 2000-nätet kan tack vare sin storlek bli ett effektivt verktyg för att locka till sig investeringar som kan bidra till att dagens markanvändningsmetoder kan bibehållas och nya metoder främjas. Ett antal åtgärder enligt landsbygdsutvecklingsförordningen är nu specifikt inriktade på Natura 2000-områden, eftersom man inser att de spelar en viktig roll för bibehållandet av en dynamisk landsbygdsekonomi.

- **”Brüssel kommer att bestämma vad som får göras och inte göras i varje område”**

Habitatdirektivet och Natura 2000 är baserade på subsidiaritetsprincipen. Det är upp till medlemsstaterna att avgöra hur man bäst bevarar de områden som fastställts vara av gemenskapsintresse.

Förvaltningsplaner är inte något krav men framhålls i direktivet som ett användbart redskap vid fastställandet av vad som behöver göras för att bibehålla eller återställa en gynnsam bevarandestatus hos ett område.

Dessa planer är specifika för ett visst område och kan fungera som ett hjälpmedel vid samråd med lokala intressegrupper. På så sätt ser man till att framtiden för ett Natura 2000-område avgörs tillsammans och i en anda av samarbete och samförvaltning. Med hjälp av förvaltningsplaner kan de olika intressegrupperna ofta finna en gemensam plattform.

- **”När ett område införlivas i Natura 2000 blir det omöjligt att utnyttja det för framtida projekt”**

Direktivet utesluter inte automatiskt all ny verksamhet eller alla nya projekt i ett Natura 2000-område. Enligt artikel 6 måste dock nya planer eller projekt som kan påverka området på ett betydande sätt genomgå en lämplig bedömning

av konsekvenserna för naturen innan arbetet inleds.

Om det visar sig att en föreslagen verksamhet kan orsaka betydande skada i ett område och det inte finns några andra alternativ kan klartecken ändå ges, men bara om det finns ett väsentligt allmänintresse och andra åtgärder vidtas för att kompensera för skadan på de arter eller livsmiljöer som drabbas.

- **”Det är invånarna i Natura 2000-områdena som får stå för kostnaderna för det här skyddet”**

Medlemsstaterna och kommissionen är skyldiga att se till att kostnaderna för Natura 2000 delas av alla. Därför uppmanas medlemsstaterna, när de lämnar sin nationella förteckning över områden, att beräkna kostnaden för att förvalta områden som hyser prioriterade arter eller livsmiljötyper och att informera kommissionen.

Dessa områden kan sedan komma i fråga för delfinansiering inom ramen för olika program för EU-stöd. Åtgärder för miljövänligt jordbruk inom landsbygdsutvecklingsprogrammet är särskilt betydelsefulla för finansiering av lågintensivt miljövänligt jordbruk i många Natura 2000-områden.

I EU:s Life+-fond finns omkring 800 miljoner euro tillgängliga för perioden 2007–2013 för projekt avseende natur och biologisk mångfald. Bland annat kan stöd beviljas för projekt gällande bästa praxis eller demonstration inom Natura 2000-områden.

Var kan jag få mer information?

För att underlätta genomförandet av habitat- och fågeldirektiven har Europeiska kommissionen utarbetat ett antal vägledningar och rapporter om god praxis, utöver dem som redan nämnts i denna broschyr.

- **En handbok med riktlinjer för finansiering av Natura 2000 och ett it-verktyg.**
- **Guidelines on establishing Natura 2000 in the marine environment.**
- **Guidance on the implementation of species protection provisions under the Habitats Directive.**
- **Guidelines for Population Level Management Plans for Large Carnivores.**
- **EG-domstolens avgöranden avseende livsmiljö- och fågeldirektiven.**
- **Exempel på god praxis vid förvaltning av Natura 2000-områden.**
- **Förvaltningsmodeller för livsmiljöer som ingår i Natura 2000.**

Det finns också ett regelbundet utkommande nyhetsbrev om Natura 2000 som man kan prenumerera på.

Allt detta finns på webbplatsen för natur och biologisk mångfald:

http://ec.europa.eu/environment/nature/index_en.htm

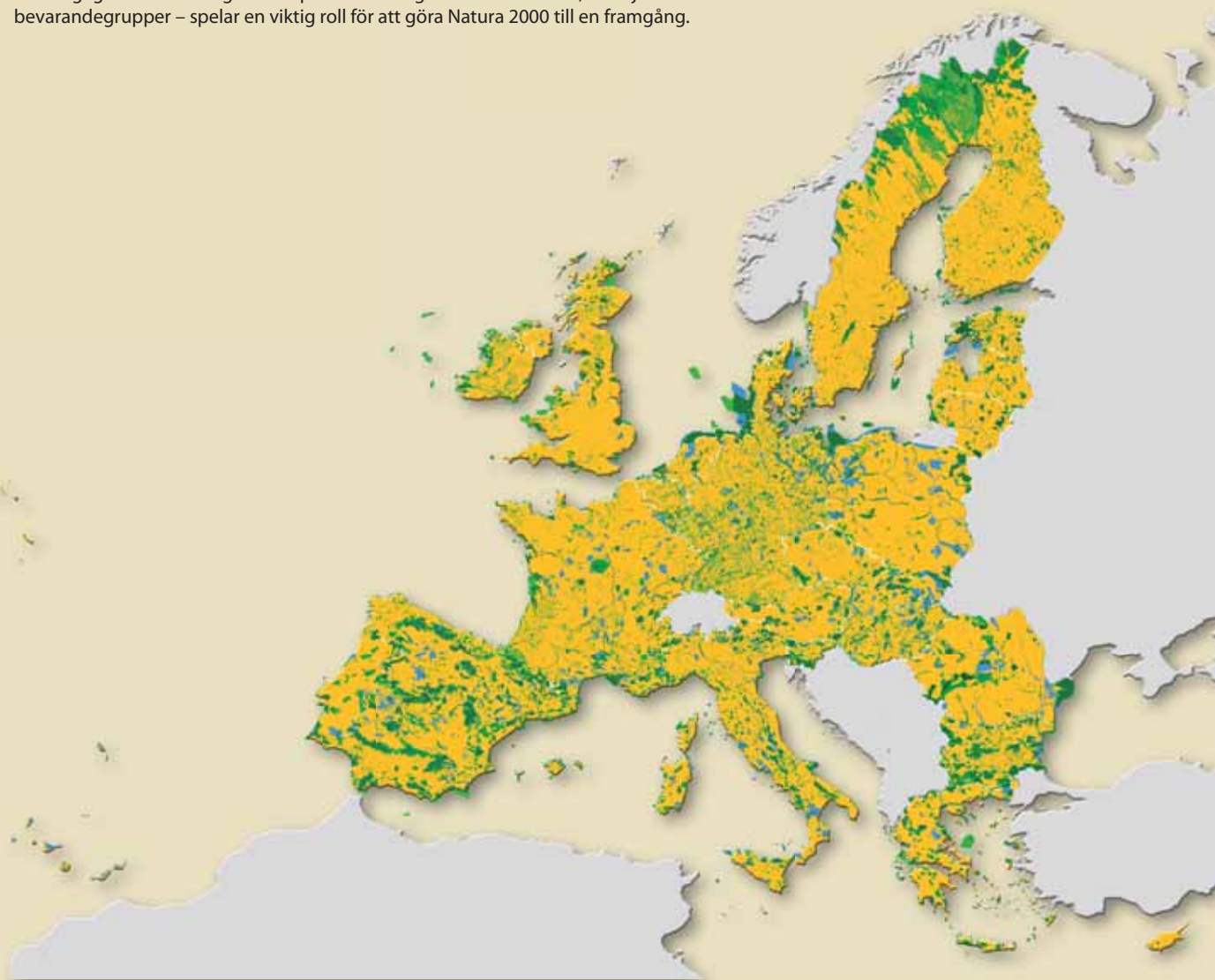

Natura 2000 är det mest ambitiösa initiativ som någonsin inletts för att bevara Europas rika biologiska mångfald. Tack vare Natura 2000 kan alla EU:s 27 medlemsländer samarbeta för att skydda hundratals av våra mest värdefulla arter och livsmiljöer i deras naturliga utbredningsområden i Europa, oavsett nationsgränser.

Själva grunden för Natura 2000 är skapandet av ett ekologiskt nät av områden. Hittills har omkring 25 000 områden inkluderats i nätet. Tillsammans täcker de nästan en femtedel av EU, vilket gör Natura 2000 till världens största nät av naturskyddsområden.

Eftersom Natura 2000 är en integrerad del av vår landsbygd är det viktigt att områdena fortsätter att förvaltas på ett sätt som tar hänsyn till de sårbara livsmiljöer och arter som finns där.

Syftet är inte att hindra ekonomisk verksamhet utan i stället att fastställa på vilka villkor sådan verksamhet kan bedrivas samtidigt som man skyddar Europas biologiska mångfald. Alla – från den engagerade medborgaren till privata markägare och användare, statstjänstemän och bevarandegrupper – spelar en viktig roll för att göra Natura 2000 till en framgång.

Europeiska kommissionen

Natura 2000 – Bevarande i partnerskap

Luxemburg: Europeiska unionens publikationsbyrå

2009 — 16 s. — 21 x 29,7 cm

ISBN 978-92-79-13196-7

doi:10.2779/71978

Publikationsbyrå

ISBN 978-92-79-13196-7

9 789279 131967